

Che'nin Marksizm'i ve Maduro'nun kapitalizmi

Her ne kadar birçokları tarafından salt nostaljik bir gerilla figürü olarak anılsa da, Ernesto Che Guevara'nın kendi hayatının ve savaşının iskeletini belirlemiş olan ciddi bir politik-metodolojik Marksist birikimi ve yorumlayışı vardı. Bu yorum, zamanında sadece liberal-burjuva aparatlar tarafından değil, işçi devletlerini deforme etmiş bürokratlar takımı tarafından da hoş karşılanmamıştı. Bugün dâhi Che'nin düşüncelerini anladığı yönündeki iddiasını, Suudi Venezüela'nın petro-Bonapartist Maduro iktidarına verdiği şaşmaz destekle sentezleme kaygısı taşıyan birisi, politik bir şımarıklığın cenderesindedir: Zira o kişi Che'yi sadece ismen bilmektedir ve Guevara'nın Marksizm yorumuna dair hiçbir ipucuna sahip değildir. Che'nin Marksizmi, iktidara proleter el koyuşun belirsiz bir geleceğe ertelenmesini vaaz eden sayısız "resmi" şablonun teslimiyetçiliğini kırarak aşan bir devrimci gerçekçiliktir. Bu gerçekçilik politik köklerini, kapitalizmin uluslararası düzlemde tavizsiz ve geri dönüşsüz

bir şekilde yok edilmesi isteminde bulur. Bu nedenle, tıpkı Lenin'in teorik birikiminin ve mirasının bir "örgüt Marksizmi" veya "parti Marksizmi" şeklinde indirgeniyor oluşu gibi, Che'nin politik saptamalarının ve stratejik ilkelerinin de yalnızca bir "gerilla Marksizmi" veya "savaş Marksizmi" anlamına geldiğini düşünüyor olmak da hatalıdır. Che'nin metodolojik hatta ve kavrayışa katkısı çok boyutlu ve zengin bir içerik taşır. Türkçe literatüre Che'nin kaleminin ve silahının çok yönlülüğünün kazandırılmamış olması, sorumluluğu tamamen bize ait olan bir eksikliktir.

Bugün dünya solunun önemli bir bölümünü oluşturan ve Castro/Chavizm olarak adlandırılabilir olan akım, Venezüela sınıflar mücadelesine bakınca şunu görüyor: Ya sol bir retorikle hareket eden ama bir özel mülkiyet rejimi üzerinde yükselen Maduro, ya da çeşitli sağcı, faşizan, militer ve emperyalist kuvvetlerin mutlak bir diktatörlük kurma olasılığı. Castro/Chavizmin iddiası Venezüela'nın, başı da sonu da çıkmaz olan bir sokağı andıran böylesine düalist bir panoramanın içerisinde olduğudur. Tek tanrılı dinlerin cennet ve cehennem şeklindeki skolastik ve bir o kadar da metafizik olan şantajcı kara propagandalarını andıran bu durum tahlili, teolojik argümanın geleneğini sürdürür: Kurulu düzene isyan bayrağını çeken ve "cennetin" (Maduro'nun) tarafında olması gerekirken devrime çağrı yapan melek Lucifer, ilk şeytan olacaktır. Lucifer'in cennetin meşhur yedi katlı hiyerarşik sömürü ilişkilerinden daha iyisini vaat edebileceği kabul edilemez. O muhakkak ki cehennem temsilcisidir. Neden mi? Çünkü sözde cennetin, sözde otoritesi öyle buyurmuştur. Ve bunun haricinde de hiçbir sebep veya mazeret mevcut değildir, olamaz da.

Venezüela'nın bugün iktidarda olan petro-Bonapartist ve kapitalist elitler kliği için Lucifer, midelerinin gurultularını ve rejim yetkililerinin yalanlarını sokaklara çıkan ayaklarının sesleriyle bastıran proleterler ve kent yoksullarıdır. İşte bu noktada Che'nin Marksizmi gündeme

olağanca dinç yapısıyla dahi olmaktadır. O, sözde cennetten kovulanın eylem aracı ve isyan pratiğidir. Maduro'nun, Simon Bolivar'ın portreleriyle ve Chavezci generallerin apoletleriyle dekore ettiği ulusal kapitalizmi ile Beyaz Saray'ın kuyruğu rolündeki MUD'un burjuva liberal yağma programı karşısında Che'nin Marksizmi "*tertium datur*"un, yani "üçüncü seçeneğin" temsilcilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bunun da ötesinde Che'nin Latin Amerika perspektifinde ifadesini bulan söz konusu "*tertium datur*", Castro/Chavizmin neredeyse tütsüler eşliğinde lanetleyip boğazını sıkarak istediği bir somut alternatife denk düşmektedir.

"Oligarşilere ve devrimci dogmalara karşı bir ayaklanma." Che, sonradan *Bolivya Günlüğü* olarak anılacak defterine, Küba devrimi hakkında bu notu düşüyordu. Bunun anlamı, Küba devriminin hem Batista'nın oligarşisine, hem de Batista rejimine koşulsuz desteğini açıklamış olan Küba Komünist Partisi'ne karşı gerçekleştiğiydi. 26 Temmuz Hareketi'nin kendisini KKP ilan etmesi, devrimden birkaç sene sonrayı bulacaktı ve eski KKP, Batista rejimini bütün ulusal demokratik önyargıları eşliğinde kutsayan karşıdevrimci bir aygıttı. Ancak bu not, Venezüela sınıflar mücadelesinin mevcut aşaması düşünüldüğünde daha da fazla anlam kazanıyor: Önce Chavez'in, ardından da Maduro'nun çevresinde merkezileşmiş olan ve sulu petrol ihaleleriyle zenginleştirilmiş bulunan bir Boligarşi (Bolivarcı oligarşi) ve üzerinde yükseldiği mülkiyet ilişkilerinin yok sayılmasıyla mutlaklaştırılan, yalnızca söylemsel bağlamda kalan sol retoriğiyle odak ilan edilen bir "devrimci dogma." Guevara'nın militan felsefesi, bu ikisine karşı başlatılan başarılı bir ayaklanmanın teorik sonuçlarından farksızdı.

Sol içerisinde Venezüela konusunun kutsal denecek derecede hassas bir konuma sahip olduğu doğru. Ancak Che'nin "devrimci dogmalara" karşı öne sürdüğü ilerici perspektiflerin tartışılması, bu hassaslığın üzerine gidilmesini şart

koşmaktadır. Bu yalnızca metodolojik bir kavrayış sorunu değil, aynı zamanda doğrudan doğruya etik bir problemdir. Venezüela'nın gerçek bir sosyalist inşaya girişmesini talep edenler, Castro/Chavizmle radikal bir hesaplaşma yaşamak zorundadırlar. Chavezci kliğin her yere heykellerini dikmekte olduğu Jose Marti'nin *"Gerçek bir insan başkasının suratında patlayan tokatı kendi suratında patlamış gibi hissetmelidir"* sözü, bugün devrimci bir ahlak anlayışı çerçevesinde Venezüela bağlamında Chavizm taraftarları tarafından terk edilmiştir. Zira ülkenin güney eyaletlerinde işçiler, en temel haklarından biri olan toplu iş sözleşmesi talebiyle seferber olduklarında, onların suratlarında patlayan Castro/Chavist tokat, dünya solunun alkışları arasında atılmaktadır! Bu, sırf solun argümanlarının üvey kardeşlerini dillerine dolamış oldukları için desteklenen bir barbar iktidar bloğunun karşısında, bir refleks olarak proleterlerin sınıf güdülerinin tarafında olmayı öngören devrimci moralin, politik tutum belirleme noktasında hiçbir işlevinin kalmadığını göstermektedir. Ancak bu, küçük dillerin yutulmasına neden olacak derece şaşkınlık yaratmamalı. Latin Amerika Marksizm'inin kurucusu Mariategui, devrimci ahlakın ancak *"kahramanca bir düşünce tarzı ve ateşli bir irade ile devam ettirilecek sınıf mücadelesinin içinde şekilleneceğini"*(1) yazarken haklıydı.

Bunlar bir kenara, Che'nin Marksizmi ile Chavez-Maduro çizgisinin politik yönelimleri arasındaki geniş açının incelenmesi, hiç şüphesiz verimli sonuçlar doğuracak bir çalışma olacaktır. Bu çalışmanın sonuçları, birçok kereler olduğu üzere bir kere daha Chavez ile Maduro'nun politikalarının sosyalizme ilerleme iddiasında olmasına rağmen bu yönde hiçbir pratik ve siyasal adım atmadığını ve tam tersine aslında neoliberal sömürüyü derinleştirdiğini gösterecektir.

Che'nin devrimi, Maduro'nun karşıdevrimi

Chavez ve özellikle de onun partisi PSUV'nin çeşitli yetkilileri, Venezüela devriminin aşamalı ve parçalı bir hatta

ilerlemesi gerektiğini daima vurguladılar. Bu vurguya göre “Bolivarcı” devrimin öncelikli görevi Venezüela kapitalizminin az gelişmişliği karşısında neşet eden ulusal demokratik sorunların sistem içi araçlarla çözülmesiydi. Ancak Chavezci öneri bununla da sınırlı değildi. Burjuva demokratik sorumlulukları yerine getirmesi gereken de bizzat kapitalist sınıfının sözde “ilerici” olan bölükleriydi. Bunlar komprador ve yağmacı olan asıl egemen bloğa karşıt olarak, çıkarlarından dolayı görece daha derin bir ulusalcı program izleyerek, kapitalizm içi zenginliğin bölüşümünde daha “adil” olabilirdiler. Bu muntazam yalan ve aldatmaca, kendisini, devrimin sosyalist görevlere girişmemesi gerektiği üzerinden temellendiriyordu. Zira Venezüela işçi sınıfının karşısındaki nesnel görev özel mülkiyet rejiminde gedikler açmak değil, kapitalizmin demokratik kurumlarını ve “halkçı” olabilecek burjuva anayasal reformlarını hayata geçirmektir. Bolivarcı sözde devrim, ekonominin liberal kurumlarının ve yasalarının ontolojik koşullarını tehdit etmeyi değil, aksine onları güçlendirmeyi hedeflemeliydi. Venezüela devrimine, onun bürokratları ve Kerenskileri tarafından biçilen aşamalar, bu yöndeydi!

Chavez şöyle diyordu:

“Bizde bu seçkinler diktatörlüğü yok, proletarya diktatörlüğü de yok, diktatörlük istemiyoruz, demokrasi istiyoruz.”(2)

Chavez’in ideolojik üssü olan Miranda Uluslararası Merkezi şöyle yazıyordu:

“21. yüzyıl sosyalizminin stratejik unsurları arasında özel mülkiyetin yok edilmesi yoktur. 21. yüzyıl sosyalizmi bu hakkı reddetmez.”(3)

Ve son olarak Chavez’in başdanışmanı Heinz Dieterich, aşağıdaki önermelerde bulunuyordu:

“Çoğunluğun artık sürdürülemez durumlarda maruz kaldığı acılar, hızlı bir değişim isteğini doğuruyor, elbette bu

nesnel evrimin olgunlaşması sorununu ortadan kaldırmıyor. Örneğin sırf bu yüzden Çin, Küba ve Venezüela'da uygun iletişim donanımı sağlanamadığı sürece eşdeğerli ekonomi inşa edilemez.”(4)

“ (...) yeni postkapitalist ekonomi bütün ülkeye egemen olana kadar büyür ve özel mülkiyete dokunmaya gerek duymaz (...)”(5)

“Venezüela'da sosyalist ekonomiye doğru atılan ilk politik-ekonomik adım, sanıldığı gibi özel mülkiyetin toplumsallaştırılması değildir (...)”(6)

“Bu (geçiş dönemi) sadece sosyalizmin ve değerlerinin yerleşmesi için kapitalizmin fiyat muhasebesinin yanında sıradan bir muhasebe dönemi.”(7)

“Toplumsallaştırma hakkının zorunluluğu tarihsel sosyalizmi zora sokmuştur, çünkü sömürü ablukası, üretim araçlarının ahlaksızca kullanılması, sosyalist ekonomiyi engeller hale gelmiştir.”(8)

Venezüela'nın Chavezci iktidarları ve onların çeşitli düzeylerdeki yetkilileri, hiçbir zaman kapitalist üretim ve sömürü mekanizmalarının varlık şartlarını yaratmakta olan özel mülkiyet kurumuna karşı bir pozisyon almadı. Buna ek olarak teorik-politik propaganda metinlerinde, bu kuruma toplum nezdinde duyulan saygıyı güçlendireceklerini; yani polis aygıtı aracılığıyla liberal mülkiyet tanımının kırmızı çizgilerini aşma eğiliminde olan bütün proleterleri cezalandıracaklarını açıkça deklare ettiler. Ancak bu yeni Kautskici yaklaşım sadece Venezüela için de geçerli olmamalıydı. Morales'in Bolivya'sı, Lula'nın Brezilya'sı ve diğer “ilerici” hükümetlerin iktidar oldukları diğer ülkelerde, sınıflar mücadelelerinin burjuva demokratik görevler aşamasında dondurulmasına özen göstermeliydi. Proletaryanın ihtiyaçlarına odaklanmış ve merkezi olarak planlanmış bir ekonomik altyapının inşasının gündeme gelmesi söz konusu dahi olamazdı. Özel mülkiyete en büyük “saygısızlık”, işte bu

olurdu.

Chavez'in, bilumum Chavezcinin ve Heinz Dieterich'in özelde Venezüela, genelde Latin Amerika devrimlerine dönük ekonomik indirgemeci ve burjuva demokratik safhayı mutlaklaştırıcı (daha doğrusu sanki böyle bir aşama varmışçasına propaganda üretilmesi) tezlerine karşıt olarak, Che'nin Latin Amerika ülkelerinin ihtiyacını hissetmekte olduğu devrimlere ve onların karakterlerine dönük çok daha farklı görüşleri vardı:

"Lenin bize şunu söyler: Bir toplumdaki diğerine geçiş mekanik bir olay değildir. (...) Eğer, proletaryanın esas taleplerini ön plana koyabilecek, nereye gidileceğini açıkça görebilecek ve yeni bir toplum oluşturmak için iktidarı almayı deneyebilecek bir proletarya öncüsü varsa, aşamaları hızlandırmak ve yok etmek imkânı vardır."(9)

Guevara'nın yaklaşımı, bir ulusun gündemindeki sosyal krizlerin çözümü noktasında mekanik ve aşamacı bir politik önerinin, o ulusun proletaryasını mücadele içerisinde geriye götüreceği yönündedir. Onun devrimci Leninizminin güç topladığı merkez, sosyalist inşa gündeminin süreklileşmiş olmasıdır. Che'nin, geç sanayileşmiş geri ulusal kapitalizmlerin asgari demokratik sorumluluklarına, yalnızca formel mantık çerçevesinde verilen aşamacı önerileri, eleştirisinin sivri kılıcında geçirmesi ve en geri demokratik kazanımların dahi sosyalist bir kopuşu tartışmaya açması gerektiğini deklare etmesi, özgün bir siyasal programın izlerini taşır. Bu programın Venezüela'daki anlamı, sosyalist devrimci sürecin "Bolivarcı" aşamasının kitlelere dönük büyük bir aldatmaca olduğudur. Neoliberal sömürünün sol hükümeti rolündeki Maduro iktidarı, Che'nin sözünü ettiği hızlandırılabilir ve yok edilebilecek (yok edilmesi gerekecek) aşamaların sadece bir temsilcisi değildir; aynı zamanda o aşamaları karşıdevrimin siyasal ve fiziksel araçlarıyla canı pahasına muhafaza eden bir gericidir. Bolivarcı petro-kapitalizmin rejim nezdinde ifadesini bulan siyasal formu olarak PSUV sosyalist devrimin katalizörü değil,

inhibitörüdür.

Peki Che'nin çerçevesini çizdiği bağlamda kitlelere öncü olabilecek ve onları bürokratik aşamaların gri tonlu boğuculuğundan çıkış yolunu gösterebilecek bir devrimci özne mevcut değilse ne olacak? Bu durumda cevabımız, akademinin mücadelelerin gürültüsünden uzak odalarında oluşturulmuş bu suni aşamaların tek yönlü bir tamamlanışı ve mutlaklaştırılması mı olacak? Hayır. Che'nin kastettiği, aşamaların hızlandırılmasının ve yok edilmesinin verili bir mevcudiyet olarak uluslararası kapitalist sosyoekonomik örgütlenmenin içerisinde ve bağrında nesnel bir yasa olarak var olduğudur. Eğer bu yasanın fiziksel sonuçlarını ve enerjisini siyasal arenada egemen kılabilecek bir proleter öncünün yokluğu söz konusuysa, gündem resmi aşamalara sadık kalınması değil, bu öncünün militan yaratımı ve inşasıdır. Kitleleri aşamacı yanılığının pençesinde çekip çıkarabilecek devrimci bir öncünün yokluğunu mazeret alarak ulusal demokratik görevlerin sabit ve nihai hedef olarak programlaştırılmasını öneren bütün argümanlar, Che'nin vurgusunu yaptığı proleter öncünün yaratılmasının önünde öznel bir engel olacaktır. Bu durumda da aşamacı programın ve onun siyasal parti formundaki ifadelerinin ilga edilmesiyle, korunması talep edilen burjuva demokratik aşamanın kendisinin ilga edilmesi, birbirlerini koşullandıran eylemler olacaktır. Tıpkı Venezüela'da olduğu gibi.

Kendisini La Paz'dan tanıyan Ricardo Rojo'ya göre Che, Bolivya'da reformist Devrimci Milliyetçi Hareketi'n (MNR) kurucusu Paz Estenssoro hakkında aşağıdaki ifadeleri kullanıyor ve ardından bir devrimin kaderinin politik tahlilini çıkarıyordu:

"Bu Paz Estenssoro öyle bir reformist ki sineklerden kurtulmaları için Amerikalı Kızılderililere DDT püskürtüyor ama sineklerin varlık sebebiyle, temel sorunla uğraşmayı başaramıyor (...) İşini tamamen bitirmeyen bir devrim kaybedilmiş demektir."

Venezüela devrimi işini bitirmemiştir hatta işini bitirebilmek için, yani monopolleri ve bankaları kamulaştırıp, üretim araçlarını işçilerin kontrolüne verip, işçi demokrasisinin organlarını tesis edebilmesi için bugün iktidarda olan kliği ve onları çevreleyen oligarşi ile militer aparatı yerle yeksan etmelidir. Antikapitalist önlemleri ekonomide uygulama sözüyle başlatılan Bolivarcı devrim süreci *“işini tamamen bitirmediği”* için, ulusal çapta sosyalist uygulamaları hayata geçirmeye yeltenmediği için, kaybetmiştir. Ancak kimse bunu Venezüela devriminin, hele ki bu devrimin sosyalist karakterinin yenilgisi olarak okumasın! Sözde Bolivarcı sürecin yenilgisi, sosyalist zaferin ontolojik şartlarından birisidir. Yenilmiş olan, Venezüela proletaryasının eylem ve strateji potansiyellerinin sokaklara taşması sonucu sınıflar mücadelesinin dününe sıkışıp kalmış olan PSUV'dir. Bu ilişkiyi en çıplak haliyle *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* kitabında Marx anlatıyordu:

“Ama bu yenilgilerde yenik düşen, devrim değildi. Yenik düşenler, devrim öncesi döneme ait geleneksel eklentiler, toplumsal ilişkilerin henüz keskin sınıf karşıtlıkları düzeyine yükselmemiş olan sonuçları, yani devrimci partinin Şubat Devrimi öncesinde henüz kurtulmamış olduğu ve Şubat zaferiyle değil, ancak bir dizi yenilgiyle kurtulabildiği kişiler, yanılsamalar, hayaller ve projelerdi.”

Che, bir devrimin kendisini, kendi görevleri karşısında süreklileştirmesi gerektiğinin vurgusunu birçok yerde yaptı:

“Büyük burjuvazinin emperyalizm ve toprak ağalarıyla ittifak kurmakta, halka karşı savaşmakta ve devrim yolunu tıkamakta tereddüt etmeyişi (...)” (10)

“Ulusal burjuvazinin çoğunluğu Kuzey Amerika emperyalizmi ile bütünleşti; bundan dolayı kaderleri, emperyalizmle aynı olacaktır. (...) Şimdiye kadar uzlaşmaz güçler arasındaki kutuplaşma sömürücülerin dağılmış imtiyazlı grupları arasında gelişen çelişkiden daha hızlı olmuştur. İki saf vardır: Her

birey ve nüfusun her tabakası için seçenek gittikçe netleşmektedir.”(11)

Guevara'nın sorunu ortaya koyuşu eksiksiz ve mükemmeldir: Toplumun başlıca sınıfları arasındaki savaş, egemen bloğun içerisindeki çıkar çatışmalarına ağır basar. Belirleyici olan toplumsal sınıfların kendi içlerinde değil ancak birbirlerine karşı ve birbirleri arasında sahip oldukları ilişkidir. Devrimci bir programın biricik ön şartı, burjuvazinin artıkdeğerin paylaşımı noktasında geride bırakılmış sektörüne (ABD emperyalizmine karşı Maduro'nun temsil ettiği Venezüela burjuvazisine) ilericilik payesi atfedebilmesi değil, bu iki odak tarafından da yaşam koşulları talan edilen proleter ve yarı proleter sınıfların savaşını mantıksal sonuçlarına taşıyabilmesiydi. Bu sebeple, tıpkı Maduro'nun kapitalist barbarlığı konusunda yapıldığı üzere, emperyalist merkezler karşısında ehven-i şer denilerek her türlü az gelişmiş ulusal burjuva fraksiyonunun desteklenmesi, işçilerin tarihsel çıkarları karşısında ihanetten farksız bir tutum olarak var olacaktı. Che için sömürge, yarı sömürge, yarı bağımlı veya bağımlı ülkelerdeki sınıflar mücadelelerinin, bu ülkelerdeki ulusal özgüllüklerin dinamiklerini de kapsayan ilk yasası şuydu: İki saf vardır!

Che devrimin ortaya çıkış, var oluş ve gelişim yasalarına dönük ortaya attığı perspektifleri derinleştirdi. Kendisi şöyle yazıyordu:

“Sürekli genişlemeyen bir devrim, gerileyen bir devrimdir.”(12)

“Amerika’ımızda bütün halkların gerçek kurtuluşu (...) hemen hemen kesinlikle sosyalist devrim olarak mümkün olacaktır. (...) Ulusal burjuvazi emperyalizme karşı koymak için bütün kapasitesini -eğer bir zamanlar var idiyse bile- kaybetmiştir ve destedeki son karttır artık. Başka alternatifler yoktur: Ya sosyalist devrim ya da devrimin karikatürü.”(13)

Guevara'nın stratejisi radikaldir ancak bu stratejinin radikalliğı, Latin Amerika proletaryasını sözde "halkçı", "ilerici" ve "ulusal demokratik" benzeri sıfatlarla kendi kuyruğuna eklemeye çalışan burjuvazinin sol kanadının ikiyüzlülüğüne dönüktür. Üretici güçlerin ulusal olgunluk düzeyi, kapitalist ekonomik döngülerin prekapitalist girdilerden yoksun olmaması, ulusal sermayenin orta ve orta üst ölçekli sektörlerinin ulusal yağmadan daha fazla pay talep ederken yer yer emperyalizmle geçici ve taktiksel sürtüşmeler yaşayabilmesi, kırsal nüfusunun nicel fazlalığı ve benzerleri... Che, kıta genelinde bürokratik sol partiler aracılığıyla proleter devrimi ertelemek ve ötelemek için kullanılan bütün bu mazeretlerin komünist reddinin ismidir.

Latin Amerika devrimlerinin Che tarafından da teşhir edilen asıl doğaları, kapitalist üretim ve sömürü ilişkilerini yeniden ve yeniden üretmiş olan Chavez'in Bolivarıcı "devrimini", sosyalist uygulamaları hayata geçir(e)mediği için "karikatür" tanımlamasıyla mahkûm etmektedir. Maduro'nun kapitalizmine ve onun burjuva liberal üretim tarzını korumaya dönük politik-askeri aygıtlarına karşı Che, Venezüela proletaryasının demokratik özlemlerinin ancak ve ancak sosyalist eylemin sonuçlarıyla karşılanabileceğini söyler. Demokratik istemlerin ve iktisadi eşitliğin "Bolivarıcı" araçlarla ve metotlarla tamamlanmaya çalışılması, ancak bir "karikatür" olabilir. Sonuç alıcı biricik yöntem, Maduro'nun üzerinde yükseldiği özel mülklere proleter sosyalist el koyuşun kendisidir. Chavizmin siyasal partisi olan PSUV'nin programı, mülke Leninist tarzda el koyuşu savunmaz ve bunu önermez. Aksine partinin stratejik müttefikleri arasında, proletaryanın el koyması gereken bu mülklerin bugünkü sahipleri bulunmaktadır. Tam da bu nedenle, Kuzey Amerika emperyalizmi karşısında ehven-i şer olduğu söylenerek, şimdilik ama sadece şimdilik (çünkü söz konusu olan burjuvaziye verilen destek olunca, o daima bugüne dair ve "şimdilik" olur!) PSUV'nin desteklenmesini öneren bütün beyanlar, Venezüela proletaryasını oyalamaya yöneliktir.

Che'nin komünizmi, sosyalist görevlerine doğru kitleler eşliğinde derhal ilerlemek yerine, antikapitalist sorumluluklarını çeşitli ulusal-burjuva çıkarlar sebebiyle sürekli olarak erteleyen bir politik önderliği yargılar. Bu yargı, tıpkı Maduro'nun sürdürdüğünü iddia ettiği "Bolivarcı" süreç gibi, kesintisiz bir kopuşu organize etmeyen devrimlerin ancak birer "karikatür" olduklarıdır.

Şu dinamik dikkat çekicidir: Sözde "Bolivarcı" devrimin dayanmış olduğu sistem içi sınırları omuzlarıyla zorlayan proleterler, aslında devrimci sosyalist siyasal ve ekonomik yaptırımların ülke genelinde uygulanmalarına gereksinim duyarken, onların bu kendiliğinden sosyalist olan atılımları, Castro/Chavizm tarafından kriminalize edilmektedir. Proleter seferberlikleri, sosyal bir askeri karşıdevrimin başlangıçtıymış şeklinde okuyan bu rezil çıkarımların biricik işlevi, Maduro'nun baskı aygıtlarıyla donatılmış petrokapitalizminin karşısında Venezüela proletaryasını politik olarak silahsızlandırmaktır. Che'nin Marksizm'i bunun tersi bir işlev görür. Onun, "Bolivarcı" dahi olsa ve çeşitli halkçı söylemlerin ardına gizlenen milliyetçi sol reformist bir iktidar da olsa kurulu ekonomik rejimden tavizsiz bir antikapitalist kopuşu öngören perspektifi; farklı bir deyişle onun Latin Amerika devrimlerinin kesintisiz-sürekli bir sosyo-politik süreç olacağını ortaya koyan yaklaşımı, Venezüela proletaryasını politik olarak silahlandırır. Ve işte Castro/Chavizm ile devrimci Marksizm'in Venezüela'nın işçi ve emekçi sınıfları karşısındaki farklılıkları da, en net biçimleriyle bu noktada kendisini gösterir: Birisi proletaryayı silahsızlandırma taraftarıyken (çünkü işçileri vekâleten "temsil" eden bürokratlar zaten silahlıdır!), diğeri işçilere, kendi silahlarından başka hiçbir şeye ve kimseye güvenmemeleri gerektiğini deklare eder.

Che'nin geçiş ekonomisi, Maduro'nun neoliberalizmi

Che'nin Venezüela konusunda Castro/Chavizmden ayrıldığı noktanın yalnızca devrim ve devrimci görevler sorunu olmadığı

bilinmelidir. Onun Küba devriminin ardından sanayiden sorumlu resmi görevinde faaliyetlerini sürdürürken hayata geçirmiş olduğu veya geçirmeye niyetlenmiş olduğu ekonomi politikaları, Chavez ile Maduro'nun Venezüela'yı sanayisizleştirme ve bütün ekonomiyi ranta bağımlı kılma politikalarına taban tabana zıttır. Venezüela'da 1998'de toplam ihracatın %64'ünü temsil eden petrol ve petrol ürünleri, 2012'ye gelindiğinde ihracatın %92'sini oluşturuyordu. Bugün itibariyle petrol gelirleri, devlet kaynaklarının %90'ını temsil ediyor ki bu oran Chavezci iktidarlardan önce çok daha düşüktü. 1998 GSYH'nın %18'ini oluşturan sanayi ise 2012 senesi itibariyle %14'e düşmüştü.

Che'nin, sol kanadını oluşturduğu Küba devriminin ardından girişmiş olduğu ilk iş, bir yarı sömürge ada olan bu ülkenin, emperyalist iş bölümüne olan bağımlılığını azaltmak için, onun şeker ve şeker pancarı üretiminde merkezileşmiş ekonomik mono kültüründen kopuşunu organize etmektir. Che'nin kaygısı ülkenin tek tip tarım üretiminden bir sıçrayış gerçekleştirerek dışalıkların üzerinde katı bir devlet tekeli uygulayabilmektir. Bu endişesinin temelinde yatan sebep, aslında tam da bugün Chavez ile Maduro'nun neoliberal rant politikaları dolayısıyla petrol ihracatına bağımlı kılınmış Venezüela'nın, uluslararası ekonomik dalgalanmalardan yüksek oranlarda etkilenecek yoksullaşması örneğinde gözlemlenebileceği üzere, sosyalist insanın ilk adımlarının atıldığı bir ülkede proletaryanın yaşam standartlarını koruyup yükseltebilmektir. Che'nin şeker kamışı üzerinden işleyen monolitik bir ekonomiyi, Chavez ile Maduro'nun aksine, çok fonksiyonlu ve sanayisi güçlü bir planlı sosyalist üretim ekonomisine dönüştürmek istemesinin tek nedeni, Küba proletaryasının hayat koşullarında devrimci iyileştirilmeler yapılabilmesiydi. Che'nin sosyalizmi, Chavizmin aksine, rant düşmanıydı, rant karşıtıydı.

Che'nin *"Mali Bütçe Sistemi Üzerine"* (Şubat, 1964) ve *"Sosyalist Planlamanın Önemi"* (Haziran, 1964) makalelerinde ifadesini bulan görüş, merkezi bir ekonomik planlamanın *"sosyalist toplumda hayat tarzı olduğudur. Onu, insan*

bilincinin ulaştığı en son sentezi belirleyen ve ekonomiyi amacına doğru yönelten planlamadır.” Guevara bu konuda son derece nettir; planlama, sosyalist insanın başladığı toplumu *“özgürlük diyarına götüren yoldur.”* Ancak yanlış anlaşılmasın; Che açısından planlama teknik ve idari bir işlev değil, yeni üretim tarzının politik ve kurucu bir vazgeçilmez bileşenidir. Elbette ne Chavez, ne de Maduro, Che'nin aksine ekonomiyi sosyalist tarzda örgütlemesi için bir Merkezi Planlama Komitesi oluşturmamıştır. Bugün Venezüela ulusal ekonomisi, serbest pazarın dalgalı yasalarının sömürücü birikim metotları altında can çekişmekte ve piyasanın saldırganlığı karşısında, bir planlamadan yoksun olduğu için tir tir titremektedir. Chavez ile Maduro'nun Venezüela proletaryasının geleceğini ve hayatta kalma şartlarını sağlama alacak olan bir planlamadan kaçınmış olmalarının tek sebebi ise, kapitalizmin kaotik ekonomik döngüsünden beslenen siyasal programlarından başka bir şey değildi. Onların ikisi de, istikrarsız ve dengesiz olan işçi düşmanı ekonomik gelgitlerden beslenen oligarşinin temsilcileri olarak hareket etmeyi görev bildi.

Sanıyoruz ki Che'nin, Venezüela'da uygulanmakta olanlar arasından cepheden karşı çıkacağı bir politika da, maddi özendiriciliğin kendisidir. Chavez'in eski başdanışmanı ve *“21. yüzyıl sosyalizminin teorisyeni”* Heinz Dieterich, projesini şöyle açıklamaktadır:

“Örneğin Chavez'in başkanlığı zamanındaki bir PDVSA mühendisi 1000 dolar alıyorsa çoğu ABD'ye, Meksika'ya ya da Brezilya'ya göç etmeyi tercih ediyor. Lenin'in devletin hiçbir memuru kalifiye bir işçiden fazla kazanmamalıdır düşüncesinin, uluslararası olarak açık, metropolleşmiş bir ekonomide, yani günümüzde uygulaması çok zordur.”(14)

Dieterich'in, Lenin'in herkesin memur ve bürokrat olmasıyla, aslında kimsenin memur ve bürokrat olmayacak oluşu şeklinde kurduğu Hegelci diyalektiğine karşı çıkması ve daha da ilerici giderek bürokratların (kendisinin!) varlığının uluslararası ekonomik eğilimler dolayısıyla zorunlu bir hal aldığını

yazacak kadar utanmaz olması, komiktir. Kendisinin teorisyeni olduğu Castro/Chavizmin maddi özendiriciler ve rüşvet dağıtmasının sosyalizan bir uygulama olduğunu öne süren Dieterich'in çıkarları, bir başdanışman olarak elbette işçilerden daha yüksek ücret almak istemesini gerekli kılacaktı! Ancak Che öyle düşünmüyor. Kapitalizmi kendi meta fetişizminin araçlarıyla yenebileceğini düşünen Dieterich'in satırlarının karşısına konulabilecek kendi yaklaşımını aşağıdaki gibi özetliyor:

"Sosyalizmi kapitalizmden artakalan çürümüş silahlarla (temel iktisadi çekirdek olarak meta, verimlilik, bireysel maddi özendiriciler ve diğerleri) gerçekleştirmeye çalışmak gibi çılgınca bir düşüncenin ardından gitmek insanı ancak ölü bir noktaya vardırır (...) Komünizmi inşa etmek için ekonomik temelle eş zamanlı olarak insanı da değiştirmeliyiz."(15)

"Öncü partinin işlevi buna karşı bayrağı maddi olmayan şeylere duyulan bilginin, maddi olmayan özendiricilerin ve arkadaşları tarafından kabul görmekten başka bir şey gözetmeyen, umut etmeyen yoldaşların bayrağını mümkün olan en yüksek yere kaldırmaktır (...) Maddi özendiriciler geçmişin kalıntılarıdır. (...) Maddi özendiricilerin kurulmakta olan yeni toplumsal yerleri olmayacaktır. Biri yükselmek, diğeri giderek sönümlenmek durumundadır."(16)

Maddi özendiriciler Che için hem yabancılaştırıcı ekonomik çarkların yeniden üretilmesinin sembolüdür, hem de işçi sınıfını ayrıştırıp bölen ve onun içerisinde yabancı sınıf unsurlarına ait olan bir rekabeti örgütleyen karşıdevrimci unsurdur. Chavizmin kurucu ideoloğu Dieterich'in bunu sosyalizm adına savunabilmesi, onun antikomünist formasyonunun çarpıcılığına dikkat çekmekten başka hiçbir işe yaramaz.

Sonuç

Bugün itibariyle Che Guevara'nın devrimci perspektiflerinin politik-metodolojik takipçileri, Venezüela'da karşılarında iki

temel misyonun durmakta olduğunu görmek zorundadırlar: 1) Bunca yıldır iktidarı gasp etmiş ve sosyalizme ihanet etmiş olan hain ve suçlu varlıklı politik zümreyi ve onu çevreleyen oligarşiyi ezmek: 2) Emperyalist taleplerin aktarma kayışı rolünde olduğu bilinen “resmi” muhalefetin kapitalist unsurlarınının proleter seferberliklerden ve sınıfın mücadelesinden nemalanmasını engellemek. Bu iki görevin sosyalistler tarafından kabul görmediği her saniye, proletaryanın Venezüela’daki mücadeleciler öncüsünün yaratımı gecikecek, zorlaşacak ve bu gecikme ile zorlaşma nihai olarak emperyal yağmacıların çıkarına olacaktır.

Dipnotlar:

- 1.) Bkz. Tricontinental (Fransızca), Birinci Sayı, sf. 20.
- 2.) Aktaran için bkz. Geçiş Programı’nın Güncellenmesi, Nahuel Moreno, h2o Yayınları, Muhittin Karkın’ın “Önsöz”ü, sf. 56.
- 3.) Bkz. agy. sf. 56.
- 4.) Bkz. 21. yüzyılın sosyalizmi, Heinz Dieterich, Pencere Yayınları, Çeviri: Beray Tamar – Canan Şahin, sayfa 171, 172.
- 5.) Bkz. agy. sf. 231.
- 6.) Bkz. agy. sf. 229.
- 7.) Bkz. agy. sf. 229.
- 8.) Bkz. agy. sf. 223.
- 9.) Bkz. Textes politiques, sf. 145.
- 10.) Bkz. Textes politiques, sf. 68.
- 11.) Bkz. Textes Militaires, sf 160-164. Metin Türkçeye “Gerilla Savaşı: Bir Yöntem” başlığıyla çevrildi.
- 12.) Bkz. Souvenirs, sf. 156.
- 13.) Bkz. Textes Politiques, sf. 303, 308.
- 14.) Bkz. Dieterich, agy. sf. 225.
- 15.) Bkz. Textes politiques, sf. 170, 178.
- 16.) Bkz. Textes politiques, sf. 141.